

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a zecea)

11 iulie 2019*

„Trimitere preliminară – Mediu – Directiva 2009/28/CE – Articolul 3 alineatul (3) litera (a) – Promovarea utilizării energiei din surse regenerabile – Producție de energie electrică în instalații solare fotovoltaice – Modificare a unei scheme de sprijin – Principiile securității juridice și protecției încrederii legitime”

În cauzele conexe C-180/18, C-286/18 și C-287/18,

având ca obiect cereri de decizii preliminare formulate în temeiul articolului 267 TFUE de Consiglio di Stato (Consiliul de Stat, Italia), prin deciziile din 25 ianuarie 2018, primite de Curte la 9 martie 2018, în procedurile

Agreenergy Srl (C-180/18 și C-286/18)

Fusignano Due Srl (C-287/18)

împotriva

Ministero dello Sviluppo Economico,

cu participarea:

Gestore dei servizi energetici (GSE) SpA,

CURTEA (Camera a zecea),

compusă din domnul C. Lycourgos, președinte de cameră, și domnii M. Ilesič și I. Jarukaitis (raportor), judecători,

avocat general: domnul H. Saugmandsgaard Øe,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 14 martie 2019,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Agreenergy Srl și Fusignano Due Srl, de V. Cerulli Irelli și de A. Lorzio, avocați;
- pentru Gestore dei servizi energetici (GSE) SpA, de A. Segato și de A. Pugliese, avocați;

* Limba de procedură: italiana.

- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de G. Aiello, avvocato dello Stato;
- pentru guvernul ceh, de M. Smolek și de J. Vláčil, în calitate de agenți;
- pentru guvernul elen, de M. Tassopoulou, de A. Magrippi și de E. Tsaousi, în calitate de agenți;
- pentru guvernul spaniol, de A. Rubio González, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de G. Gattinara, de T. Maxian Rusche și de K. Talabér-Ritz, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererile de decizie preliminară privesc interpretarea articolului 3 alineatul (3) litera (a) din Directiva 2009/28/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, de modificare și ulterior de abrogare a Directivelor 2001/77/CE și 2003/30/CE (JO 2009, L 140, p. 16).
- 2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul unor litigii între Agreenergy Srl (cauzele C-180/18 și C-286/18) și Fusignano Due Srl (cauza C-287/18), pe de o parte, și Ministero dello Sviluppo Economico (Ministerul Dezvoltării Economice, Italia), pe de altă parte, în legătură cu legalitatea unui decret ministerial și cu dreptul acestor întreprinderi de a beneficia de tarifele de stimulare stabilite printr-un decret ministerial anterior.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Potrivit considerentului (25) al Directivei 2009/28:

„Statele membre dețin potențiale diferite de energie regenerabilă și gestionează diferite scheme de sprijin la nivel național pentru energia din surse regenerabile. Majoritatea statelor membre aplică scheme de sprijin care oferă avantaje doar pentru energia din surse regenerabile produsă pe teritoriul lor. În vederea unei funcționări corespunzătoare a schemelor naționale de sprijin este vital ca statele membre să poată controla efectul și costurile schemelor naționale de sprijin proprii în conformitate cu potențialele diferite pe care le dețin. O modalitate importantă de atingere a obiectivului prezentei directive este garantarea funcționării adecvate a schemelor naționale de sprijin, în temeiul Directivei 2001/77/CE [a Parlamentului European și a Consiliului din 27 septembrie 2001 privind promovarea electricității produse din surse de energie regenerabile pe piața internă a electricității (JO 2001, L 283, p. 33, Ediție specială, 12/vol. 2 p. 36)], pentru a păstra încrederea investitorilor și pentru a permite statelor membre să conceapă măsuri naționale eficiente pentru respectarea obiectivelor. [...]”

- 4 Articolul 1 din Directiva 2009/28, intitulat „Obiectul și domeniul de aplicare”, prevede:

„Prezenta directivă stabilește un cadru comun pentru promovarea energiei din surse regenerabile. Aceasta stabilește obiective naționale obligatorii privind ponderea globală a energiei din surse regenerabile în cadrul consumului final brut de energie și ponderea energiei din surse regenerabile utilizată în transporturi. [...]”

- 5 Articolul 3 din directiva menționată, intitulat „Obiective naționale globale obligatorii și măsuri privind utilizarea energiei din surse regenerabile”, prevede:

„(1) Fiecare stat membru se asigură că ponderea energiei obținute din surse regenerabile, calculată în conformitate cu articolele 5-11, în cadrul consumului final brut de energie în 2020 reprezintă cel puțin obiectivul său național pentru ponderea de energie obținută din surse regenerabile în anul respectiv, conform celor prevăzute în coloana a treia din tabelul de la anexa I partea A. Aceste obiective naționale globale obligatorii sunt conforme cu obiectivul privind ponderea de cel puțin 20 % de energie din surse regenerabile în consumul final brut de energie din [Uniune] în 2020. Pentru a realiza mai ușor obiectivele prevăzute în prezentul articol, fiecare stat membru promovează și încurajează eficiența energetică și economia de energie.

(2) Statele membre introduc măsuri destinate în mod efectiv să asigure că ponderea de energie din surse regenerabile este egală sau mai mare decât se arată în traiectoria orientativă stabilită în anexa I partea B.

(3) În vederea îndeplinirii obiectivelor stabilite la alineatele (1) și (2) din prezentul articol statele membre pot aplica printre altele următoarele măsuri:

(a) scheme de sprijin;

[...]”

Dreptul italian

- 6 Articolul 23 din decreto legislativo n. 28 – Attuazione della direttiva 2009/28/CE sulla promozione dell'uso dell'energia da fonti rinnovabili, recante modifica e successiva abrogazione delle direttive 2001/77/CE e 2003/30/CE (Decretul legislativ nr. 28 de transpunere a Directivei 2009/28/CE privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, de modificare și ulterior de abrogare a Directivelor 2001/77/CE și 2003/30/CE) din 3 martie 2011 (supliment ordinar la GURI nr. 71 din 28 martie 2011, denumit în continuare „Decretul legislativ nr. 28/2011”) prevede, astfel cum reiese din dosarul de care dispune Curtea, că sunt aplicate principiile caracterului gradual al intervenției pentru a asigura salvagardarea investițiilor efectuate, al proporționalității în raport cu obiectivele urmărite, precum și al flexibilității structurii schemelor de sprijin, pentru a ține seama de mecanismele de piață și de evoluțiile tehnologiilor în materie de surse regenerabile de energie și de eficiență energetică.
- 7 Articolul 25 din acest decret legislativ prevede:

„1. Producția de energie electrică în instalațiile care utilizează surse regenerabile și care au fost puse în funcțiune cel târziu la 31 decembrie 2012 este încurajată prin mecanismele existente la data intrării în vigoare a prezentului decret [...]

[...]

10. [...] [S]timularea producției de energie electrică în instalații solare fotovoltaice care sunt puse în funcțiune după [31 mai 2011] este reglementată prin decret al [ministrului dezvoltării economice], care trebuie adoptat în cooperare cu Ministro dell’ambiente e della tutela del [territorio e del] mare [ministrului mediului și protecției teritoriului și a mării, Italia], după consultarea Conferenza unificata [Conferința unificată, Italia] prevăzută la articolul 8 din decreto legislativo n. 281 (Decretul legislativ nr. 281) din 28 august 1997, până la 30 aprilie 2011, pe baza următoarelor principii:

- a) stabilirea unei limite anuale de putere electrică cumulată a instalațiilor fotovoltaice eligibile pentru tarifele de stimulare;
- b) stabilirea tarifelor de stimulare ținând seama de reducerea costurilor tehnologiilor și ale instalațiilor, precum și de măsurile de stimulare aplicate în statele membre ale Uniunii Europene;
- c) prevederea unor tarife de stimulare și a unor cote diferențiate, ținând seama de natura locului de amplasare a instalațiilor;
- d) aplicarea dispozițiilor articolului 7 din decreto legislativo n. 387 (Decretul legislativ nr. 387) din 29 decembrie 2003, în măsura în care sunt compatibile cu prezentul alineat.”

8 Articolul 1 alineatul 2 din decreto ministeriale – Incentivazione della produzione di energia elettrica da impianti solari fotovoltaici (Decretul ministerial privind stimularea producției de energie electrică în instalații solare fotovoltaice) din 5 mai 2011 (GURI nr. 109 din 12 mai 2011, denumit în continuare „al patrulea cont-energie”) se aplica instalațiilor fotovoltaice puse în funcțiune după 31 mai 2011 și până la 31 decembrie 2016, pentru un obiectiv orientativ de putere instalată la nivel național de aproximativ 23 000 de megawați (MW), care corespundea unui cost anual orientativ cumulată la măsurilor de stimulare de 6-7 miliarde de euro.

9 Articolul 2 din al patrulea cont-energie prevedea:

„Criterii generale ale schemei de sprijin:

1. Schema de sprijin se aplică în conformitate cu obiectivele orientative de evoluție în timp a puterii instalațiilor – obiective care trebuie să fie compatibile cu previziunile anuale privind cheltuielile.

2. Fără a aduce atingere dispozițiilor tranzitorii pentru eligibilitatea obținerii stimulentei prevăzute pentru anii 2011 și 2012, depășirea costurilor anuale orientative definite pentru fiecare an sau fracțiune de an nu limitează accesul la tarifele de stimulare, însă implică o reducere suplimentară a acestora pentru perioada următoare, ținându-se seama de costul anual orientativ cumulată menționat la articolul 1 alineatul 2.

3. Atunci când se atinge cea mai mică dintre valorile costului anual orientativ cumulată menționate la articolul 1 alineatul 2, modalitățile de stimulare prevăzute în prezentul decret pot fi revizuite prin decret al ministrului dezvoltării economice în cooperare cu ministrul mediului și protecției teritoriului și a mării, după consultarea [Conferinței unificate], într-un sens care să favorizeze, în orice caz, dezvoltarea în continuare a acestui sector.”

10 Articolul 6 din acest cont-energie prevedea:

„Condiții generale pentru accesul la tarifele de stimulare:

1. Instalațiile beneficiază de tarife de stimulare în conformitate cu modalitățile și cu respectarea condițiilor prevăzute de prezentul decret.

2. Instalațiile de mari dimensiuni puse în funcțiune cel târziu la 31 august 2011 beneficiază direct de tarife de stimulare, fără a aduce atingere obligației de a notifica Gestore dei servizi energetici (GSE) SpA intrarea în funcțiune în termen de 15 de zile calendaristice de la această dată.

3. Pentru anii 2011 și 2012, instalațiile de mari dimensiuni care nu figurează printre cele menționate la alineatul 2 beneficiază de tarife de stimulare dacă sunt îndeplinite, în plus, și următoarele două condiții:

a) instalația a fost înscrisă în registrul prevăzut la articolul 8 la un rang util pentru a intra în limitele specifice de costuri definite pentru fiecare dintre perioadele de referință prevăzute la articolul 4 alineatul 2. În acest context, plafonul de costuri pentru anul 2011 include costurile legate de măsurile de stimulare în favoarea instalațiilor de mari dimensiuni puse în funcțiune cel târziu la 31 august 2011. Dacă toate costurile legate de măsurile de stimulare în favoarea instalațiilor de mari dimensiuni puse în funcțiune cel târziu la 31 august 2011 și în favoarea celor înscrise în registrul menționat la articolul 8 implică pentru anul 2011 o depășire a limitelor costurilor prevăzute pentru aceeași perioadă, excedentul determină o reducere de valoare egală a limitei costurilor referitoare la al doilea semestru al anului 2012;

[...]"

11 Preambulul decreto ministeriale – Attuazione dell'art. 25 del decreto legislativo del 3 marzo 2011, n. 28, recante incentivazione della produzione di energia elettrica da impianti solari fotovoltaici (Decretul ministerial privind punerea în aplicare a articolului 25 din Decretul legislativ nr. 28 din 3 martie 2011 privind măsurile de stimulare a producției de energie electrică în instalații solare fotovoltaice) din 5 iulie 2012 (supliment ordinar la GURI nr. 159 din 10 iulie 2012, denumit în continuare „al cincilea cont-energie”) are următorul cuprins:

„Întrucât, în ceea ce privește energia solară fotovoltaică, scăderea rapidă a costurilor instalațiilor a condus la o creștere accelerată a volumului instalațiilor, care a avut, printre alte consecințe, pe aceea de a crește cheltuielile legate de sprijin, în plus față de ocuparea de terenuri, inclusiv agricole;

întrucât mai multe alte țări europene au adoptat măsuri pentru a reduce stimulentele pentru energia fotovoltaică, având în vedere nivelul ridicat al cheltuielilor legate de sprijin, precum și reducerea costurilor instalațiilor și întrucât este necesar, inclusiv pentru a prezerva concurența și pentru a proteja utilizatorii finali, să se urmeze standardele europene în materie de stimulente;

având în vedere că, din perspectiva dezvoltării ulterioare a sectorului, subzistă marje importante de reducere a stimulentele în raport cu cele plătite în cursul ultimilor ani, ținând seama de nivelul stimulentele în celelalte țări europene și de rentabilitatea obișnuită a investițiilor;

având în vedere că dezvoltarea viitoare a energiei solare fotovoltaice trebuie să se orienteze către aplicațiile care permit reducerea ocupării de terenuri, stimularea inovației tehnologice, precum și a eficienței energetice și generarea de efecte pozitive suplimentare în ceea ce privește protecția mediului și impactul economic [...]"

12 Articolul 1 din al cincilea cont-energie prevede:

„1. În conformitate cu articolul 25 alineatul 10 din Decretul legislativ [nr. 28/2011] și ținând seama de dispozițiile articolului 2 alineatul 3 din Decretul ministerial din 5 mai 2011, prezentul decret stabilește modalitățile de stimulare a producției de energie electrică din surse fotovoltaice care trebuie aplicate atunci când este atins costul anual orientativ cumulativ de 6 miliarde de euro pentru măsurile de stimulare. [...]"

5. Prezentul decret încetează să se aplice, în orice caz, la expirarea unui termen de 30 de zile calendaristice de la data la care se atinge un cost anual orientativ cumulativ de 6,7 miliarde de euro. Data la care este atinsă valoarea anuală amintită de 6,7 miliarde de euro este comunicată de Autoritatea pentru Energie Electrică și Gaz, pe baza elementelor furnizate de GSE, în conformitate cu modalitățile prevăzute la alineatul 2.”

Litigiile principale și întrebarea preliminară

- 13 Agrenergy și Fusignano Due sunt întreprinderi care își desfășoară activitatea în domeniul construcției, al gestionării și al întreținerii de instalații de producție de energie din surse regenerabile. Instalațiile în discuție în litigiile principale au fost montate în cursul anului 2011 și au fost puse în funcțiune la 29 februarie 2012. Cauzele C-180/18 și C-286/18 se referă la instalații fotovoltaice la sol amplasate de Agrenergy în zone agricole, și anume în localitatea Fusignano (Italia) și în localitatea Massa Lombarda (Italia). Cauza C-287/18 privește o instalație amplasată de Fusignano Due pe teritoriul localității Fusignano.
- 14 Potrivit mecanismului instituit prin Decretul legislativ nr. 28/2011, proprietarului unei instalații fotovoltaice care este conectată la rețeaua electrică națională și care are o putere nominală de cel puțin 1 kilowatt (kW) i se aplică de către GSE un tarif avantajos pentru energia produsă. Posibilitatea de a beneficia de aceste tarife depinde de clasamentul operatorilor economici interesați în registrul informatic în care sunt înscrși, ea putând scădea în funcție de depășirea limitelor costurilor de stimulare acordate pentru perioada anterioară.
- 15 Reclamantele din litigiile principale au atacat la Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional pentru Lazio, Italia) al cincilea cont-energie, care a redus în mod semnificativ stimulentele pentru producția de energie electrică în instalații solare fotovoltaice. Ele au solicitat să beneficieze de tariful de stimulare mai avantajos prevăzut de al patrulea cont-energie, susținând că instalațiile în cauză îndeplineau condițiile pentru a beneficia de mecanismul de stimulare prevăzut de acest din urmă cont-energie.
- 16 Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional pentru Lazio) a respins acțiunea cu care a fost sesizat, pentru motivul că nedeschiderea registrului referitor la al doilea semestru al anului 2012 era legală, în raport cu dispozițiile articolului 6 din al patrulea cont-energie, întrucât toate costurile legate de mecanismul de stimulare în favoarea instalațiilor de mari dimensiuni puse în funcțiune înainte de 31 august 2011 și numărul beneficiarilor înscrși în acest registru conduseseră la depășirea limitei de cost prevăzute pentru aceeași perioadă. Astfel, după cum ar fi anunțat, potrivit acestei instanțe, GSE, costul măsurilor de stimulare în favoarea unor astfel de instalații și a celor care fuseseră înscrise în registrul anterior avusese ca efect reducerea la zero a alocării pentru al doilea semestru al anului 2012, ceea ce justificase ca registrul amintit să nu fie deschis.
- 17 În plus, schema de sprijin pentru instalațiile care produc energie regenerabilă nu ar constitui o obligație, ci doar unul dintre mijloacele posibile prin care statele membre pot să atingă obiectivele de producție de energie regenerabilă stabilite prin Directiva 2009/28/CE. Al cincilea cont-energie ar fi procedat la revizuirea sistemului de stimulare, în cadrul unei aplicări coerente și raționale a principiilor caracterului gradual, flexibilității, eficacității și eficienței prevăzute de această directivă.
- 18 Reclamantele din litigiile principale au formulat apel împotriva deciziilor pronunțate de Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Tribunalul Administrativ Regional pentru Lazio) la Consiglio di Stato (Consiliul de Stat, Italia). În susținerea căilor de atac formulate, ele arată, în esență, că nu au putut beneficia de tarifele mai avantajoase prevăzute de al patrulea cont-energie din cauza

nedeschiderii de către GSE a registrului referitor la al doilea semestru al anului 2012 și susțin că al cincilea cont-energie este contrar atât legislației italiene, cât și Directivei 2009/28 și că încalcă principiul protecției încrederii legitime.

- 19 Instanța de trimitere arată că regimul tranzitoriu prevăzut la articolul 1 din al cincilea cont-energie se aplică instalațiilor „înscrise la un rang util în registrele” referitoare la regimul prevăzut de al patrulea cont-energie, iar nu celor care, dacă aceste registre ar fi fost deschise, ar fi îndeplinit condițiile doar pentru a figura în acestea. În consecință, instalațiile reclamantelor din litigiile principale nu ar fi eligibile pentru tariful prevăzut de acest din urmă cont-energie deoarece ele ar fi fost clasate în registrul aferent acestora într-un rang neutil.
- 20 Pe de altă parte, ea consideră că faptul de a se fi atins plafonul de cheltuieli stabilit dinainte de reglementarea națională în cauză a justificat ca registrul să nu fie deschis pentru al doilea semestru al anului 2012, alocarea financiară prevăzută fiind deja redusă la zero. GSE ar fi făcut o publicitate suficientă acestor împrejurări, astfel încât reclamantele din litigiile principale nu s-ar putea prevala de o încredere legitimă în posibilitatea de a percepe tariful de stimulare prevăzut de al patrulea cont-energie.
- 21 Instanța de trimitere consideră că reglementarea italiană este compatibilă cu Directiva 2009/28, aceasta din urmă neimpunând statelor membre obligația de a prevedea o schemă imuabilă de sprijin pentru producția de energie din surse regenerabile. Astfel, potrivit instanței menționate, această directivă urmărește să promoveze producția de energie din surse regenerabile și stabilește obiective privind ponderea energiei produse din astfel de surse în producția națională totală. Elaborarea unor scheme de sprijin pentru această producție ar fi una dintre măsurile care pot fi luate de statele membre în această privință și, prin urmare, aceste scheme ar avea un caracter opțional și facultativ. În plus, considerentul (25) al Directivei 2009/28 ar sublinia flexibilitatea structurală a schemelor de sprijin, care ar trebui să se adapteze la circumstanțele și la constrângerile bugetare ale statelor membre. Această abordare ar fi respectată de reglementarea națională în discuție în litigiile principale, care ar prevedea scheme de sprijin aplicabile în funcție de nevoile de moment.
- 22 Pe de altă parte, ar reieși din preambulul celui de al cincilea cont-energie că reducerea măsurilor de stimulare se bazează pe faptul că Republica Italiană se află în avans în ceea ce privește obiectivele de producție de energie din surse regenerabile, că instalațiile au un cost mai mic decât în trecut, că costurile suportate de finanțele publice sunt din ce în ce mai ridicate, că și alte state membre își reduc mecanismele de stimulare, că este oportun să se limiteze exploatarea solului și că este prioritar să se investească în eficiența energetică, în energia termică și în transporturi, aceste măsuri fiind considerate ca fiind în medie mai eficiente din punct de vedere economic.
- 23 În aceste condiții, Consiglio di Stato (Consiliul de Stat) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții, în fiecare dintre cauzele conexate, următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 3 alineatul (3) litera (a) din Directiva [2009/28] trebuie interpretat – inclusiv în lumina principiului general al protecției încrederii legitime și a sistemului în ansamblu al reglementării instituite de [această] directivă cu privire la stimularea producției de energie din surse regenerabile – în sensul că exclude compatibilitatea cu dreptul Uniunii Europene a unei reglementări naționale care permite guvernului italian să dispună, prin decrete succesive de punere în aplicare, reducerea sau chiar eliminarea tarifelor de stimulare stabilite anterior?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 24 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (3) litera (a) din Directiva 2009/28, citit în lumina principiilor securității juridice și protecției încrederii legitime, trebuie să fie interpretat în sensul că se opune unei reglementări

naționale precum cea în discuție în litigiile principale, care permite unui stat membru să prevadă reducerea sau chiar eliminarea tarifelor de stimulare stabilite anterior pentru energia produsă în instalațiile solare fotovoltaice.

- 25 În această privință, trebuie amintit că, după cum reiese din articolul 1 din Directiva 2009/28, aceasta are ca obiect stabilirea unui cadru comun pentru promovarea producției de energie din surse regenerabile, stabilind, printre altele, obiective naționale obligatorii privind ponderea energiei din surse regenerabile în cadrul consumului final brut de energie.
- 26 Articolul 3 alineatul (3) litera (a) din Directiva 2009/28 prevede că statele membre pot aplica scheme de sprijin în vederea îndeplinirii obiectivelor stabilite la articolul 3 alineatele (1) și (2) din această directivă, potrivit cărora, pe de o parte, fiecare stat membru se asigură că ponderea energiei obținute din surse regenerabile în cadrul consumului final brut de energie în 2020 reprezintă cel puțin obiectivul său național global, astfel cum se prevede în anexa I partea A la directiva menționată, și, pe de altă parte, statele membre introduc măsuri destinate în mod efectiv să asigure că ponderea de energie din astfel de surse este egală sau mai mare decât se arată în traiectoria orientativă stabilită în anexa I partea B la aceeași directivă.
- 27 Curtea a statuat că, astfel cum reiese chiar din modul de redactare a articolului 3 alineatul (3) litera (a) din Directiva 2009/28 și în special din termenul „pot”, statele membre nu sunt nicidecum obligate, în vederea promovării utilizării energiei din surse regenerabile, să adopte scheme de sprijin. Ele dispun astfel de o marjă de apreciere în privința măsurilor pe care le consideră adecvate pentru îndeplinirea obiectivelor naționale globale obligatorii stabilite la articolul 3 alineatele (1) și (2) din această directivă coroborat cu anexa I la aceasta (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 septembrie 2017, *Elecdedy Carcelen și alții*, C-215/16, C-216/16, C-220/16 și C-221/16, EU:C:2017:705, punctele 31 și 32). O astfel de marjă de apreciere implică faptul că statele membre sunt libere să adopte, să modifice sau să elimine scheme de sprijin, cu condiția, printre altele, ca aceste obiective să fie îndeplinite.
- 28 Pe de altă parte, trebuie subliniat că, după cum rezultă dintr-o jurisprudență constantă, atunci când statele membre adoptă, astfel, măsuri prin care pun în aplicare dreptul Uniunii, ele trebuie să respecte principiile generale ale acestui drept, printre care se numără în special principiul securității juridice (*Hotărârea din 1 iulie 2014, Ålands Vindkraft*, C-573/12, EU:C:2014:2037, punctul 125 și jurisprudența citată).
- 29 Potrivit unei jurisprudențe de asemenea constante a Curții, principiul securității juridice, care îl are drept corolar pe cel al protecției încrederii legitime, impune, pe de o parte, ca normele de drept să fie clare și precise și, pe de altă parte, ca aplicarea lor să fie previzibilă pentru justițiabili, mai ales atunci când ele pot produce consecințe defavorabile pentru persoanele fizice și pentru întreprinderi (a se vedea în acest sens *Hotărârea din 11 iunie 2015, Berlington Hungary și alții*, C-98/14, EU:C:2015:386, punctul 77).
- 30 În special, principiul menționat impune ca o reglementare să permită persoanelor interesate să cunoască cu exactitate întinderea obligațiilor pe care le instituie în sarcina lor și ca ele să aibă posibilitatea să își cunoască în mod neechivoc drepturile și obligațiile și să acționeze în consecință (a se vedea printre altele *Hotărârea din 1 iulie 2014, Ålands Vindkraft*, C-573/12, EU:C:2014:2037, punctul 128 și jurisprudența citată).
- 31 În ceea ce privește principiul protecției încrederii legitime, reiese dintr-o jurisprudență constantă a Curții că posibilitatea de a se prevala de acesta este deschisă oricărui operator economic pe care o autoritate națională l-a determinat să nutrească speranțe întemeiate. Totuși, atunci când un operator economic prudent și avizat este în măsură să prevadă adoptarea unei măsuri de natură să îi afecteze interesele, el nu poate invoca acest principiu atunci când această măsură este adoptată. În plus,

operatorii economici nu sunt îndreptățiți să aibă o încredere legitimă în menținerea unei situații existente, care poate fi modificată de autoritățile naționale în cadrul puterii lor de apreciere (Hotărârea din 10 septembrie 2009, Plantanol, C-201/08, EU:C:2009:539, punctul 53 și jurisprudența citată).

- 32 Mai mult, în privința unei regim prevăzut de o reglementare națională, instanța de trimitere trebuie să aprecieze, ținând cont de modalitățile de informare utilizate în mod normal de statul membru care l-a adoptat și de împrejurările speței, în mod global și *in concreto*, dacă încrederea legitimă a operatorilor economici avuți în vedere de această reglementare a fost respectată în mod corespunzător (Hotărârea din 10 septembrie 2009, Plantanol, C-201/08, EU:C:2009:539, punctul 57).
- 33 Instanța de trimitere este cea care trebuie să examineze dacă o reglementare națională precum cea în discuție în litigiile principale este conformă cu principiile menționate, Curtea, care se pronunță asupra trimiterii preliminare în temeiul articolului 267 TFUE, fiind competentă numai să furnizeze acestei instanțe toate elementele de interpretare proprii dreptului Uniunii care pot să îi permită să aprecieze această conformitate (a se vedea Hotărârea din 1 iulie 2014, Ålands Vindkraft, C-573/12, EU:C:2014:2037, punctul 126 și jurisprudența citată).
- 34 Instanța de trimitere poate ține seama în acest scop de toate elementele relevante care rezultă din dispozițiile, din finalitatea sau din economia legislațiilor vizate (a se vedea Hotărârea din 11 iunie 2015, Berlington Hungary și alții, C-98/14, EU:C:2015:386, punctul 81 și jurisprudența citată).
- 35 Pentru a furniza un răspuns util instanței de trimitere, trebuie subliniate în special următoarele elemente care reies din dosarul de care dispune Curtea.
- 36 În primul rând, Decretul legislativ nr. 28/2011, care a transpus Directiva 2009/28 în dreptul italian, prevedea deja, la articolul 25 alineatul (10), că un decret ministerial trebuia să reglementeze stimularea producției de energie electrică în instalații solare fotovoltaice și că un astfel de decret urma să se întemeieze pe principiile stabilirii unei limite anuale de putere electrică cumulată a instalațiilor fotovoltaice care puteau beneficia de tarife de stimulare, precum și de stabilirea unor asemenea tarife, care urma să țină seama de scăderea costului tehnologiilor și al instalațiilor, precum și de măsurile de stimulare aplicate în celelalte state membre și de natura locului de amplasare a instalațiilor.
- 37 În al doilea rând, al patrulea cont-energie, adoptat în aplicarea acestei dispoziții, prevedea, pe de o parte, la articolul 6 alineatul 2, că instalațiile de mari dimensiuni puse în funcțiune cel târziu la 31 august 2011 beneficiau direct de tarife de stimulare. Este cert însă că instalațiile în discuție în litigiile principale nu îndeplineau această condiție, din moment ce ele au fost puse în funcțiune după această dată.
- 38 Pe de altă parte, articolul 6 alineatul 3 litera a) din al patrulea cont-energie stabilea, pentru instalațiile care nu făceau parte din cele care fuseseră puse în funcțiune cel mai târziu la această dată, o condiție de eligibilitate pentru măsurile de stimulare, și anume înscrierea într-un rang util în unul dintre registrele deschise de GSE. Aceste registre erau, în principiu, deschise în fiecare semestru, iar instalațiile erau înscrise în acestea potrivit unui clasament în funcție de care ele erau eligibile pentru măsurile de stimulare. GSE arată că publica pe site-ul său internet, pe de o parte, un „contor fotovoltaic” care indica numărul de instalații care beneficiau de măsurile de stimulare și costul anual suportat pentru stimularea lor și, pe de altă parte, avize care semnalau nedeschiderea registrelor atunci când plafoanele de costuri erau atinse.
- 39 În această privință, al patrulea cont-energie a limitat costurile orientative cumulate ale stimulentelelor la 6 miliarde de euro, sumă care corespundea unui obiectiv orientativ de putere la nivel național de aproximativ 23 000 MW și care, atunci când era atinsă, împiedica deschiderea de noi registre. Acest cont-energie prevedea de asemenea că, atunci când suma amintită era atinsă, sistemul de stimulare putea fi modificat. În speță, suma de 6 miliarde de euro a fost atinsă în luna martie 2012 și, prin

urmare, registrul „instalațiilor de mari dimensiuni” nu a fost deschis pentru al doilea semestru al anului 2012. Al cincilea cont-energie a fost adoptat în temeiul articolului 25 din Decretul legislativ nr. 28/2011.

- 40 Guvernul italian susține că aceste împrejurări trebuiau să fie cunoscute de reclamantele din litigiile principale. Acestea din urmă recunosc, în observațiile lor scrise, că au luat cunoștință de o comunicare a GSE privind epuizarea sumelor destinate stimulentele prevăzute de al patrulea cont-energie și de nedeschiderea unui nou registru.
- 41 Rezultă că, sub rezerva verificărilor care trebuie efectuate de instanța de trimitere, posibilitatea de a beneficia de tarifele de stimulare prevăzute de al patrulea cont-energie depindea, pe de o parte, de înscrierea într-un rang util a unei instalații solare fotovoltaice într-un registru deschis de GSE și, pe de altă parte, de nedepășirea limitei menționate a costurilor de stimulare orientative în perioada anterioară. O astfel de stimulare nu era, prin urmare, oferită tuturor operatorilor de instalații solare fotovoltaice și nici nu era garantată pentru o perioadă specifică, ci depindea de condițiile și de circumstanțele menționate mai sus.
- 42 Toate aceste condiții reieșeau în mod clar din reglementarea națională în discuție în litigiile principale, astfel încât aplicarea lor ar fi trebuit, în principiu, să fie previzibilă pentru operatorii economici în cauză, ceea ce intră de asemenea în sarcina instanței de trimitere să verifice.
- 43 Astfel, reiese din dosarul aflat la dispoziția Curții că dispozițiile normative în discuție în litigiile principale au fost publicate în mod corespunzător, că ele erau suficient de precise și că reclamantele din litigiile principale aveau cunoștință de conținutul lor.
- 44 În plus, aceste dispoziții erau de natură să indice de la început operatorilor economici prudenți și avizați că regimul de stimulente aplicabil instalațiilor solare fotovoltaice era susceptibil să fie adaptat sau chiar eliminat de autoritățile naționale pentru a ține seama de evoluția anumitor circumstanțe și că, prin urmare, nicio certitudine în menținerea unui astfel de regim pentru o perioadă determinată nu putea fi întemeiată pe dispozițiile reglementării menționate.
- 45 Prin adoptarea celui de al cincilea cont-energie, legiuitorul italian pare să fi prevăzut, având în vedere evoluția anumitor circumstanțe, tocmai adaptarea acestei scheme de stimulente în condițiile stabilite prin acest al cincilea cont-energie.
- 46 Având în vedere elementele care precedă și sub rezerva aprecierilor care intră în competența exclusivă a instanței de trimitere, nu rezultă că reglementarea în discuție în litigiile principale este de natură să încalce principiile securității juridice și protecției încrederii legitime și nici că ea este incompatibilă cu Directiva 2009/28.
- 47 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că, sub rezerva verificărilor care trebuie efectuate de instanța de trimitere ținând seama de toate elementele relevante, articolul 3 alineatul (3) litera (a) din Directiva 2009/28, citit în lumina principiilor securității juridice și protecției încrederii legitime, trebuie să fie interpretat în sensul că nu se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiile principale, care permite unui stat membru să prevadă reducerea sau chiar eliminarea tarifelor de stimulare stabilite anterior pentru energia produsă în instalațiile solare fotovoltaice.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 48 Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a zecea) declară:

Sub rezerva verificărilor care trebuie efectuate de instanța de trimitere ținând seama de toate elementele relevante, articolul 3 alineatul (3) litera (a) din Directiva 2009/28/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, de modificare și ulterior de abrogare a Directivelor 2001/77/CE și 2003/30/CE, citit în lumina principiilor securității juridice și protecției încrederii legitime, trebuie să fie interpretat în sensul că nu se opune unei reglementări naționale, precum cea în discuție în litigiile principale, care permite unui stat membru să prevadă reducerea sau chiar eliminarea tarifelor de stimulare stabilite anterior pentru energia produsă în instalațiile solare fotovoltaice.

Semnături